

ECO², VAN PROJECT NAAR DUURZAME STRUCTUUR

Er was eens ... een project, genaamd ECO². Het verhaal begon 4 jaar geleden. De Europese Unie pleitte al langer voor een meer gebiedsgerichte aanpak bij het implementeren van agromilieumaatregelen, een grotere betrokkenheid van landbouwers en meer resultaten op het vlak van natuur- en landschapsbeheer.

– Bart Schoukens & Sven Defrijn, agrobeheercentrum ECO²

Gezien de toenemende ruimteclaims en de veranderende rol van de landbouw, wilden de partners Boerenbond, de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), agrolbedrijfshulp, het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), het Limburgs Steunpunt Rurale Ontwikkeling (Lisro) en het platform voor rurale ontwikkeling in de provincie Antwerpen (Rurant) via het EFRO-project ECO² de mogelijkheden onderzoeken om agrarisch landschaps- en natuurbeheer uit te bouwen tot een economische activiteit voor landbouwers – of ECO²onomie x ECOlogie.

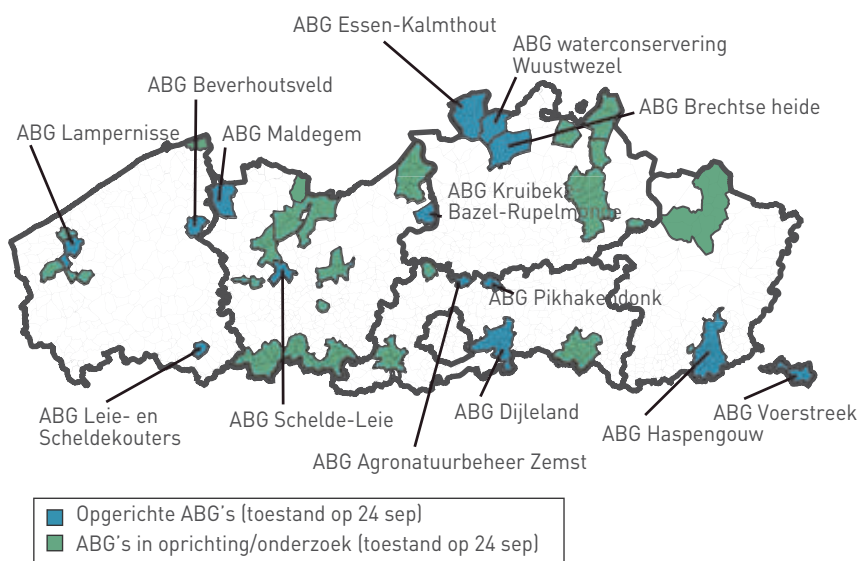
Agrobeheergroepen in opmars

Een van de pijlers van ECO² was het uitbouwen van agrobeheergroepen (ABG's). Hoewel er bij de start van het project nog heel wat scepsis bestond of het laten samenwerken van landbouwers rond landschaps- en natuurbeheer wel zou lukken, is het concept van de agrobeheergroepen op een kleine 4 jaar tijd al ruim verspreid binnen de landbouwsector. Het kent veel bijval bij tal van spelers die actief zijn rond natuur en landschap. Zo werden er via het project ECO² al 16 agrobeheergroepen opgericht in Vlaanderen (met nog een twintigtal trajecten in oprichting). Binnen deze

ABG's werken landbouwers samen rond een breed scala aan thema's: graslandbeheer, bijen, weidevogelbeheer, waterconservering, akkervogels, erosie, het beheer van holle wegen, graften en houtkanten ... Van cruciaal belang voor het succes is de vrijwilligheid waarmee de betrokken landbouwers meewerken in de ABG. We stellen ook vast dat ABG's die startten rond een bepaald thema, na verloop van tijd, ook nieuwe thema's binnen hun aandachtsveld krijgen.

Voordelen

Agrobeheergroepen worden opgericht op initiatief van lokale landbouwers die

Figuur 1 Evolutie van de oprichting van agrobiheercentra - Bron: ECO²

natuur- en landschapsbeheer willen integreren in hun economische bedrijfsvoering. Op die manier verhoogt zowel het draagvlak hiervoor als de duurzaamheid van het initiatief. Door het beheer in groep aan te pakken, kan dat efficiënter en effectiever (gebiedsgericht) uitgevoerd worden. Zo kunnen landbouwers in groep

ECO² wil agrarisch natuurbeheer uitbouwen tot een economische activiteit voor landbouwers.

afspraken wie tegen een vergoeding bepaalde werkzaamheden op zich wenst te nemen. Dankzij de oprichting van een agrobiheercentrum ontstaat bovendien een aanspreekpunt voor samenwerking met andere partners, zoals gemeenten, regionale landschappen, wildbeheereenheden, natuurverenigingen, provincie en polders en wateringen. De landbouwers kunnen een beroep doen op een regiocoördinator. Die begeleidt de lokale agrobiheercentra zowel organisatorisch als inhoudelijk. Op die manier kunnen nieuwe kennis en innovaties op het terrein geïntroduceerd en ontwikkeld worden en – andersom – kunnen ook beleidsknelpunten en kennishiaten gemakkelijker geïdentificeerd worden en een oplossing vinden.

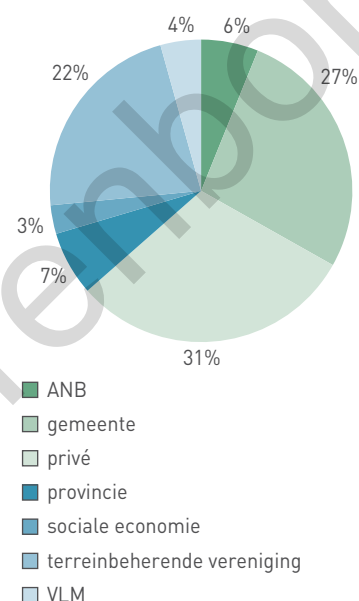
Agrarisch aannemingswerk

Een andere belangrijke pijler in het project was het uitbouwen van agrarisch aannemingswerk in Vlaanderen. Al meer dan 500 landbouwers werden op die manier betrokken bij de uitvoering van opdrachten in het kader van landschaps- en natuurbeheer. Er werden meer dan 400 opdrachten in het kader van landschaps- en natuurbeheer uitgevoerd (figuur 2). Voortvloeiend uit deze werken gaan we na hoe we de vrijgekomen biomassa op energetisch vlak

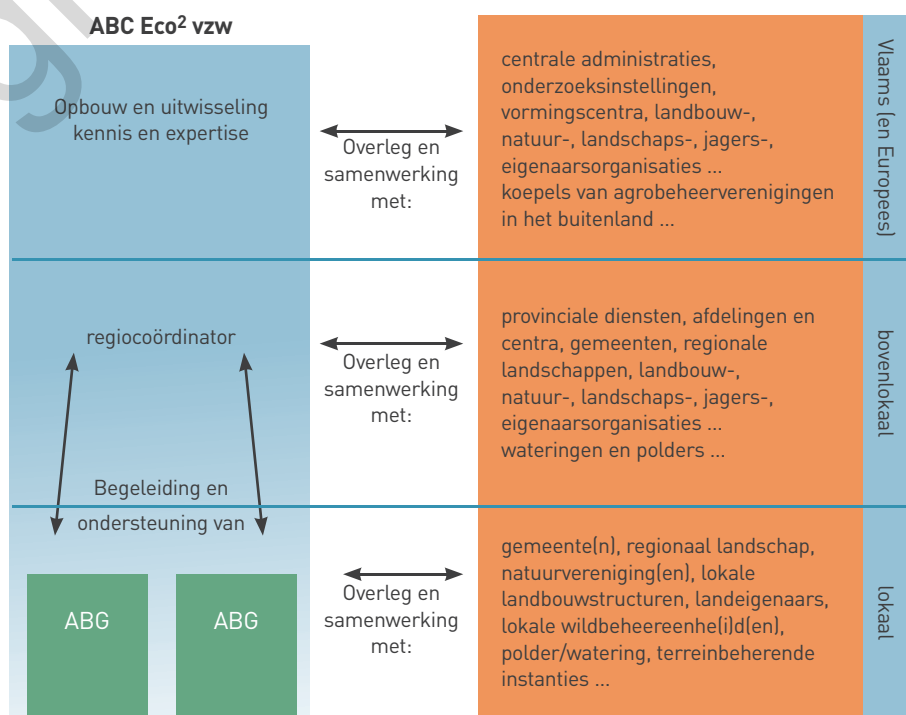
kunnen valoriseren (zie verderop in dit dossier p. 31).

Agrobiheercentrum

In het EFRO-project ECO² was er ook aandacht nodig voor de duurzaamheid van de opgezette initiatieven rond landschaps- en natuurbeheer. Het laatste projectjaar werd er hard gewerkt aan het uittekenen

Figuur 2 Verdeling van het agrarisch aannemingswerk in het kader van landschaps- en natuurbeheer - Bron: ECO²

Figuur 3 Structuur van het agrobiheercentrum ECO² - Bron: ECO²

van een structuur voor het agrobeheercentrum (ABC, figuur 3 p. 21), waarbij men rekening hield met alle betrokken partners. Deze ontwerpstructuur werd met succes voorgelegd aan een klankbordgroep waarvoor alle actoren uit het werkveld uitgenodigd werden. Dit was dan ook meteen het signaal om te starten met de voorbereidingen voor het oprichten van de vzw ABC ECO². Belangrijk is dat het ABC, zoals gesteld bij aanvang van het project, een boereninitiatief in boerenhanden is. Op 24 september werd in Leuven het ABC ECO² boven de doopvont gehouden. Het ABC werd opgericht door 20 vertegen-

woordigers van ABG's, samen met vertegenwoordigers van Boerenbond, ABS, agrolbedrijfshulp, VLM, ANB en de Afdeling Duurzame Landbouwwontwikkeling (ADLO). Vincent Fagard, fruitteler uit Rutten, in de buurt van Tongeren, en actief in de ABG Haspengouw, werd verkozen tot voorzitter. Met deze structuur willen de partners het succesvolle EFRO-project ECO² op een duurzame wijze continueren. Kerntaak van het ABC is de verdere begeleiding en oprichting van agrobeheergroepen, de toeleiding van individuele landbouwers naar landschaps- en natuurbeheer en de juridische omkadering

ervan. Daarnaast zijn de kennisopbouw en -uitwisseling en het initiëren van vernieuwende projecten belangrijke opdrachten. Bij al de activiteiten zoekt men naar samenwerking met alle betrokken actoren op het terrein (bosgroepen, wildbeheereenheden, regionale landschappen, natuurverenigingen ...). Met het oprichten van de vzw ABC ECO² is een belangrijke stap gezet in de verduurzaming van het agrarisch landschaps- en natuurbeheer. Zo kunnen de initiatieven, waarvan op de volgende pagina's een deel aan bod komt, verder continueren en uitbouwen naar de rest van Vlaanderen. ■

NATUUR IN AGRARISCH GEBIED ZELF IN HANDEN PAKKEN

Toen we met het voorstel kwamen om een werking rond agronatuurbeheer op te starten, reageerde men in het Hoofdbestuur aanvankelijk erg terughoudend. Uiteindelijk zijn we met een aantal plaatselijke werkingen gestart vanuit de optiek dat we het zelf moeten doen wanneer agronatuurbeheer een noodzaak wordt. We nemen daarmee onze verantwoordelijkheid op. De gebiedsgerichte benadering was belangrijk. Wil je aan de natuurwaarde van een gebied werken, dan moet dat collectief gebeuren, in functie van de behoeften van dat gebied. Dat kan alleen wanneer groepen boeren samenwerken. Uit de eerste periode hebben we veel geleerd. We hebben samen met VLM en ANB (Agentschap voor Natuur en Bos) enkele beleidsaanbevelingen overgemaakt aan het beleid. De eerste is rechtszekerheid. Duidelijkheid is bijzonder belangrijk. We hebben een consistente benadering door de overheid nodig. Vooraleer een boer met een project begint moet hij zijn situatie over 10 jaar kennen. Ook de onmogelijkheid om in de perimeter rond natuurrezervaten een beheerovereenkomst te kunnen afsluiten, moet verdwijnen. Ik heb daar ooit over geschreven dat dit kafka in de perimeter is. Dat is totaal onbegrijpelijk. Je zou verwachten dat je in zo een gebied van de overheid middelen zou aange-

.....
Wij willen de lead over alle processen die zich afspelen in het landbouwgebied.
.....

reikt krijgen om ook in te spelen op de doelstellingen van dat natuurgebied. Je hebt daarvoor beheersovereenkomsten nodig, en die verbiedt men daar. Ik heb dat enkele weken geleden opnieuw op

tafel gebracht in de discussie rond de instandhoudingsdoelstellingen met minister Schauvliege en minister Peeters. De geloofwaardigheid van de overheid hangt samen met een consistent beleid. Collectieve beheersovereenkomsten zijn daarin belangrijk, met het agrobeheercentrum en de agrobeheergroepen zetten we de eerste stappen om dat in de praktijk te brengen.

Nu starten we met een agrobeheercentrum. We creëren daarmee een kader waarbinnen groepen boeren gebiedsgericht aan natuurbeheer kunnen doen in het landbouwgebied. De financiering daarvan is rond. Iedereen heeft zich geëngageerd: de overheid, zowel het Departement Leefmilieu, Natuur en energie als dat van Landbouw, en ook Boerenbond zelf.

Op onze Nazomerontmoeting heb ik de slogan gelanceerd: 'Wat we beter moeten doen, dat willen we zelf doen'. We willen als landbouwsector de leiding hebben in het landbouwgebied. Doen we dat niet, dan worden we ingehaald door anderen. Willen we de rol kunnen spelen die van ons gevraagd wordt, dan moeten wij kunnen dirigeren. Dat is voor mij het uitgangspunt van ECO².

*Piet Vanthemsche,
voorzitter Boerenbond*

IN HET VERLENGDE VAN DE EIGEN BEDRIJFSVOERING

Een kleine helft van de totale oppervlakte cultuurgrond in België bestaat uit grasland. Deze graslanden worden gebruikt voor begrazing en voor het winnen van ruwvoeder. Daarnaast vinden we ook heel wat graslanden terug in natuurgebied. Aangezien voor deze graslanden steeds een beheer nodig zal zijn in de vorm van begrazing of maaien, ligt de vraag naar verweving met een vorm van agrarische productie voor de hand. – *Mathias D'Hooghe, agrobeheercentrum ECO²*

Naast het aanleveren van voeder voor verschillende diersoorten heeft grasland ook nog veel andere functies die voor de samenleving zeer waardevol zijn.

Grasland en biodiversiteit

Diversiteit in grassen is aantrekkelijk voor het bodemleven, insecten, kleine knaagdieren, vogels en vee. Een hoge soortenrijkdom aan gras en kruiden lokt veel soorten dieren. De waterhuishouding en de bodem hebben hierop een belangrijke invloed. Op een voedselrijke bodem komen

andere soorten voor dan op een voedselarme.

Beheer in functie van biodiversiteit kan de vorm van weidevogelbeheer of botanisch beheer aannemen. Bij weidevogelbeheer probeert men een ideale biotoop te

.....

Een hoge soortenrijkdom aan gras en kruiden lokt veel soorten dieren.

.....

creëren voor weidevogels. De belangrijkste voorwaarden hiervoor zijn het beperken van predatie, een minimale verstoring tijdens het broedseizoen en goed onderhoud van het grasland. In het grasland vinden de weidevogels beschutting, nestgelegenheid en voedsel onder de vorm van zaden, insecten en wormen. Bij botanisch beheer mikt men op het herstel of behoud van een vegetatie die rijk is aan plantensoorten. Om dat doel te bereiken, moet aan 2 belangrijke voorwaarden worden voldaan. Eerst moet de bodem worden verarmd, om de dominan-

tie van dominante plantensoorten, zoals Engels raaigras te doorbreken, en zo minder concurrentiële soorten de kans te bieden zich in de zode te vestigen. Ten tweede moet de maaidatum worden uitgesteld om een groter aantal planten tot zaadvorming te laten komen en zich zo in de vegetatie te laten vestigen en bestendigen. Het agrobeheercentrum ECO² werkt rond graslanden in het Beverhoutsveld in Beernem en in het Gecontroleerd overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (GOG KBR).

Blijven boeren in een overstromingsgebied

In de polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde (Oost-Vlaanderen) wordt een gecontroleerd overstromingsgebied gerealiseerd. Behalve veiligheid (uitvoering van het Sigmaphan) worden er ook natuurdoelstellingen nagestreefd. De landbouwers die voordien de landbouwpercelen bewerkten en onteigend zijn, hebben nu een onderhoudscontract met projectuitvoerder W&Z voor het onderhoud van het weidevogelgebied. Ze hebben zich verenigd in een agrobeheergroep. In de beheercommissie, waarin behalve de agrobeheergroep ook het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en het gemeentebestuur aanwezig zijn, worden afspraken gemaakt in verband met het beheer.

De landbouwers krijgen de percelen kosteloos in gebruik. In ruil hiervoor moeten zij de percelen kort houden door ze te maaien of te beweiden. Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en bemesting is niet toegelaten. De landbouwers zijn geïnteresseerd om mee te werken omdat ze gronden verloren en nergens anders bijkomende gronden konden verwerven. Door de overblijvende percelen in het weidevogelgebied op een natuurvriendelijke manier te beheren, kunnen deze percelen nog een bepaalde meerwaarde bieden voor hun bedrijf.

Hoe verloopt de samenwerking met de landbouwers in het GOG?

Tom Maes is regiobeheerder voor het ANB voor het noorden van Oost-Vlaanderen. We peilden naar zijn ervaringen met het project.

Maes: "De samenwerking met de landbouwers verloopt op dit moment over het algemeen heel goed. Het onderhoudscon-

tract met W&Z beschrijft welk beheer de landbouwers moeten toepassen. Dit systeem wordt al enkele jaren gebruikt en op deze manier zorgen de landbouwers ervoor dat de percelen goed onderhouden worden en dat ze kort de winter ingaan, wat zeer belangrijk is voor de weidevogels."

M&T: Waar liggen er volgens jou nog kansen om met de agrobeheergroep op in te zetten?

Maes: "In het verleden zijn er al enkele bezoeken geweest naar gelijkaardige gebieden in Nederland. Het is belangrijk dat de landbouwers in contact komen met collega-landbouwers die ook rond weidevogelbeheer werken, zodat ze van elkaar kunnen leren. Ook de voordrachten rond thema's die bij landbouwers leven zijn zeer belangrijk.

Om het weidevogelgebied te optimaliseren, zijn er nog heel wat werkzaamheden gepland. Denk maar aan het plaatsen van afsluitingen. Ik denk dat hier nog kansen liggen om via agrolaaneming landbouwers tegen een gepaste vergoeding in te schakelen bij deze werkzaamheden."

M&T: Hoe denk je dat de landbouwers na al die jaren tegen hun nieuwe functie in dit gebied aankijken?

Maes: "Ik denk dat de landbouwers goed weten waarmee ze bezig zijn. Voor hen is het belangrijk dat de percelen nog een bepaalde opbrengst geven. De landbouwers zijn met mate geïnteresseerd, en dan bedoel ik dat iedere landbouwer een goed idee heeft hoeveel van dit natuurgras hij kan gebruiken op zijn bedrijf."

M&T: Hoe zien jullie de verdere samenwerking met landbouwers en/of ECO² in de toekomst?

Maes: "Het is belangrijk dat we deze goede samenwerking verderzetten en de dialoog blijven voeren. We moeten het vooropgestelde doel van 100 broedparen weidevogels halen. Daarom moeten we de resultaten voortdurend opvolgen om alle kansen op vooruitgang te benutten en de doelstellingen zo snel mogelijk te halen."

Natuurdoelstellingen realiseren in het Beverhoutsveld

Het Beverhoutsveld is een prachtig landbouwgebied van ongeveer 460 ha, dat eigendom is van de gemeente. In de jaren 90 is er een Gemeentelijk Natuurontwikkelingsplan (GNOP) opgesteld. Enkele percelen hebben hierdoor speci-

fieke natuurdoelstellingen gekregen. De gemeente zocht naar een manier om landbouwers bij het botanisch beheer te betrekken. Er werd een agrobeheergroep opgericht met landbouwers die in het Beverhoutsveld actief zijn, en die interesse hebben in landschapsbeheer. We hadden een gesprek met Martine De Roo, schepen voor Landbouw en Milieu in Beernem.

M&T: Wat is de rol van de gemeente in dit verhaal?

De Roo: "De gemeente had een gemeenteraadsbeslissing van 1995, waarbij voor het Beverhoutsveld een GNOP moest worden opgesteld. Als gemeente moeten we de in dat plan voorziene acties op het terrein uitvoeren. Daarom hebben we begin dit jaar een aanbesteding uitgeschreven om deze percelen volgens de vooropgestelde doelstellingen te beheren. We zijn zeer blij dat de plaatselijke agrobeheergroep deze opdracht mag uitvoeren."

M&T: Wat is voor jullie de grote meerwaarde om landbouwers te betrekken in dit verhaal?

De Roo: "Het Beverhoutsveld is een echt landbouwgebied. In het GNOP is er veel aandacht besteed aan het aspect landbouw. Zo staat in het GNOP: "Het Beverhoutsveld moet dienen als voorbeeldgebied waar landbouw en landschap op een gelijkwaardige wijze kunnen samengaan." De gemeente gelooft ook sterk in de landbouwers omdat ze het nodige materiaal en de knowhow in huis hebben om de percelen op een goede manier te beheren. Om de doelstellingen uit het GNOP te halen, kunnen de landbouwers rekenen op de ondersteuning van ECO². Ze hebben de nodige kennis in huis inzake agrarisch natuurbeheer. Elk jaar maken zij ook een evaluatie op om te kijken hoe de botanische toestand van de percelen evolueert. Op die manier kan er, indien nodig, tijdig bijgestuurd worden."

M&T: Zijn er in de toekomst nieuwe thema's waarin de agrobeheergroep volgens jou een rol zou kunnen spelen?

De Roo: "Ik denk dat we in de toekomst moeten kijken hoe we landbouwers nog meer kunnen betrekken bij natuurbeheer tegen een degelijke vergoeding." ■

RUILVERKAVELINGSPROJECTEN MET LOKALE BOEREN

Vanuit ECO² hebben landbouwers meegewerkt aan de ruilverkavelingsprojecten van Vliermaalroot en Sint-Lievens-Houtem om er zelf de landschapselementen aan te leggen. We spraken met Hilde Stulens van de VLM, projectleider van de ruilverkaveling Vliermaalroot, over de samenwerking in deze ruilverkaveling.

– *Benny Vangansewinkel, agrobeheercentrum ECO²*

M&T Wat is het voordeel van het inzetten van lokale landbouwers voor inrichtingswerken van een ruilverkaveling?

Hilde Stulens: "Landbouwers hebben ervaring met een aantal belangrijke zaken die hier moesten gebeuren. Werken zoals het plaatsen van afrastering en weidepalen en het planten van bomen behoren tot hun jaarlijks takenpakket. De werken moesten gebeuren in het werkgebied van de boeren en het is voor hen ook belangrijk dat ze goed zijn uitgevoerd. De stap is dan ook klein om de landbouwers via agrolaanneming de werken zelf te laten uitvoeren. Ze zijn er van in het begin bij betrokken, ze zijn goed geïnformeerd en

over het algemeen tevreden van het resultaat. De boeren kennen de streek als geen ander, ze werken en leven in de velden en zijn een van de belangrijkste gebruikers van het landschap van de ruilverkaveling. Ze zijn dus geen onbelangrijke partij in dit verhaal."

.....

Het plaatsen van afrastering en weidepalen en het planten van bomen behoren tot het takenpakket van boeren.

.....

M&T: Hoe ervaren de boeren dit?

Stulens: "De meeste betrokken landbouwers vinden 'Wat je zelf doet, doe je meestal beter'. Ze kunnen knelpunten aangeven en sommige zaken specifiek uitvoeren. Een afrastering voor melkkoeien ziet er bijvoorbeeld anders uit dan een afrastering voor zoogkoeien met kalveren. De werken zijn daardoor uitgevoerd met hun ervaring en op hun eigen manier. Ook laanbeplantingen en hagen worden beter gerespecteerd als ze aangeplant werden door de naastgelegen exploitant. Daarnaast is het ook voor het imago een goede zaak. De landbouwers uit het gebied zetten zich in voor de maat-

schappij door te werken aan het landschap en ze kunnen er een centje mee bijverdienen.”

M&T: Wat is de rol van agrolaanneming en de regio-coördinator?

Stulens: “Via agrolaanneming is het mogelijk om deze werken op een legale manier uit te voeren met landbouwers. De regiocoördinator staat dicht bij de boeren en vormt de schakel tussen al de betrokken partijen: VLM als opdrachtgever, Roos NV als hoofdaannemer en de boeren als uitvoerders. De regiocoördinator regelt de bestellingen, neemt al het papierwerk op zich en gaat de boer op om de betrokken landbouwers te contacteren. De regiocoördinator maakt knelpunten bespreekbaar bij de betrokken partijen en denkt mee aan praktische oplossingen.” ■

RUILVERKADELING VLIERMAALROOT

In totaal voerden 19 landbouwers de volgende werken uit: het aanbrengen van 2,6 km afsluiting in prikkeldraad; 1,8 km afsluiting in gladde draad; de aanplanting van 320 lindebomen, 132 knotwilgen, 5600 stuks meidoornhaag, 8000 stuks besdragend bosgoed, 44 kastanjabomen en 34 perenbomen (laanbeplanting); het aanbrengen van 23 weidepoorten, 15 antiparkeerpalen; 14 kastanjeklaphekjes; over 3 km werden padjes gemaaid en er werden 750 boompalen aangebracht.

EVENWICHT TUSSEN ECOLOGIE EN ECONOMIE

Met Eco in het kwadraat heb ik als minister van Leefmilieu en Natuur dagelijks te maken. We willen zoeken naar een subtiel evenwicht tussen economie en ecologie en tegelijk voor beide zo veel mogelijk win-winsituaties creëren. Dat maakt van ECO² een positief instrument voor het platteland. Om een effectief natuurbeheer in het verstedelijkte Vlaanderen door te voeren, geloof ik sterk in een gebiedsgerichte aanpak, gedragen door plaatselijke actoren die zelf bij het beheer betrokken zijn. Dat is precies wat bij de lokale ECO²-projecten gebeurt.

Het Vlaamse natuurbeleid staat voor grote uitdagingen. Denk bijvoorbeeld aan de extra inspanningen die nodig zullen zijn in het kader van de instandhouding van Europees belangrijke soorten en habitats of de groeiende vraag naar regulier beheer van landschaps- en natuurelementen. Als overheid kunnen we niet alles alleen aan. Voor natuur- en landschapsinrichting hebben we geschikte partners nodig, en landbouwers zijn er daar één van. Ze kennen het gebied en beschikken over machines, kennis en kunde. Win-win in het kwadraat dus.

ECO² is een flexibel instrument dat zeer diverse activiteiten genereert: van het onderhoud van holle wegen in Zuid-Limburg, tot de aanplantingswerken in de ruilverkaveling Vliermaalroot en het beheer van de rietvelden in Gooik.

© PATRICK DIELEMAN

.....

Dankzij de agrobeheergroep krijgen ANB en VLM een groep van gemotiveerde boeren als gesprekspartner.

.....

Dankzij de ABG krijgen mijn administraties, ANB of VLM, ook een groep van gemotiveerde boeren als gesprekspartner. Dat opent de weg voor een

concrete, gebiedsgerichte aanpak. Ik stel vast dat ook mijn eigen administraties en de regionale landschappen, steeds vaker een beroep doen op ECO². Een specifiek maar zeer geslaagd ECO²-project voor landschapsontwikkeling is het pilotproject Gentse Kanaalzone. Landbouwers en bedrijven werken er samen om groene buffers aan te leggen tussen de industriezone en de landbouwbedrijven. De havenbedrijven storten geld in een fonds om de landbouwers te vergoeden voor hun inspanningen. Concreet werden al vele kilometers bomenrijen, houtkanten en heggen aangeplant als buffer. De ECO²-werking werd uitgebreid geëvalueerd en er werden een aantal beleidsaanbevelingen geformuleerd. Eén van de meest urgente aanbevelingen was de oprichting van een agrobeheercentrum als koepelorganisatie voor de begeleiding van de ABG's. Dat heb ik meteen ter harte genomen door bij te dragen aan de uitbouw daarvan. In 2013 en 2014 zal ik 120.000 euro/jaar voorzien om het project te bestendigen. Die structurele werking van ECO² past volledig in mijn opzet om het concept 'ecosysteemdiensten' verder te onderzoeken en te ontwikkelen, want het behoud van biodiversiteit en gezonde ecosystemen is cruciaal voor ons eigen bestaan.

*Joke Schauvliege,
Vlaams minister van
Leefmilieu en Natuur*

ALTERNATIEF BEHEER OP AKKERLAND

Heel wat soorten zijn afhankelijk van de landbouw. We zetten de mogelijkheden op een rij om hier als landbouwer op in te spelen en belichten de ervaringen in het landbouwgebied ten zuiden van Kortrijk. – *Eline Snauwaert, agrobeheercentrum ECO²*

Meer en meer landbouwers nemen initiatieven om de biodiversiteit op hun akkers te vergroten, bijvoorbeeld door het aanleggen van perceelsranden, het verminderen van bemesting, de aanleg van soortenrijke akkerranden of grasstroken, of het toepassen van niet-kerende bodembewerking. De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) biedt voor elke maatregel een pakket aan in de vorm van beheersovereenkomsten met een looptijd van 5 jaar. De landbouwers krijgen jaarlijks een vergoeding die evenredig is met het opbrengstverlies en de extra werkzaamheden.

Anderzijds zijn er ook initiatieven om de dalende bijenpopulatie een halt toe te roepen. De provincie Oost-Vlaanderen verdeelde bloemenzaden bij onder meer landbouwers, particulieren en gemeenten. Dankzij het enthousiasme vanuit de

Bedrijfs-gilde Maldegem en de pas opgerichte agrobeheergroep Groot-Maldegem kon 2 ha bloemenranden ingezaaid worden in particuliere tuintjes, akkers en in grasranden op landbouwpercelen. In totaal werden 80 bloemenranden ingezaaid.

Akkervogelexpert aan het woord

Olivier Dochy van de dienst Milieu, Natuur en Waterbeleid van de provincie West-Vlaanderen is van bij het begin betrokken bij het akkervogelproject in Sint-Denijs. We

hadden met hem een gesprek over de bescherming van akkervogels.

M&T: Waarom moeten we akkervogels in stand houden en welke rol hebben ze in het milieu?

Olivier Dochy: "Naast spinnen, lieveheersbeestjes en sluipwespen, maken ook zichtbaardere soorten zoals kikkers, bijen en hommels, vlinders, zwaluwen en akkervogels deel uit van de 'basisnatuur' in een landbouwgebied. De aan- of afwezigheid van bijvoorbeeld akkervogels is een goede parameter voor de gezondheid van een landschap en voor de natuurlijke biodiversiteit van een agrarisch gebied. Akkervogels leven van allerlei zaden en insecten, zowel in als naast de gewassen. Naargelang de soort maken ze gebruik van ruigtes, struiken, bepaalde gewassen en stoppel en grasland. Een

.....
We zien dat landbouwers
gehecht raken aan 'hun'
akkervogels
.....

gevarieerd en milieuvriendelijk beheerd landschap kan heel wat soorten herbergen, zelfs al is het geen natuurreservaat. Heel wat van die soorten gaan echter sterk achteruit. Dit komt door intensive-

uitvoering van de maatregel. De opzet van een vogelvoedselgewas is dat de vogels 's winters over een grote zaadvoorraad beschikken, terwijl grasbufferstroken zeer toegankelijk moeten zijn om hun nest te

groot verschil. "Als de vogels niet tussen je oren zitten, zitten ze ook niet op je veld", zei een enthousiaste Nederlandse akkervogelboer me ooit."

Bloemenranden vormen een ideale schuilplaats voor nuttige insecten, maar ook voor andere dieren.

ring van de landbouw en de versnippering van het landbouwareaal, maar ook door bebouwing en drukke wegen. Sommige soorten die vroeger talrijk voorkwamen zijn al verdwenen, zoals de grauwe gors. Ook van de veldleeuwerik blijft maar een fractie van de vroegere aantallen meer over."

M&T: Is er een succesfactor voor akkervogelbeheer?

Dochy: "Om een dalende populatie een halt toe te roepen, zijn mogelijkheden voor dekking en een aanbod van wintervoedsel (zaden) en zomervoedsel (insecten) noodzakelijk. Om een akkervogelproject te doen slagen, zijn 3 factoren belangrijk: genoeg maatregelen, goed uitgevoerde maatregelen en liefst ook persoonlijke motivatie die verder gaat dan geld verdienen.

Ten eerste moeten er genoeg maatregelen zijn om effectief voldoende kwaliteit van het leefgebied te garanderen. Een oppervlakteaandeel van 5% 'vogelvriendelijk terrein' (lees: onbemest en onbespoten) is een strikt minimum om de achteruitgang te stoppen. In de praktijk halen we in grote delen van Vlaanderen maar zo'n 2 à 3%. Dat zijn dan de bermen, grachten, onverharde weggetjes, hagen, poelen, enzovoort. Het is dus noodzakelijk dat landbouwers samenwerken om de overige 2 à 3% maatregelen te kunnen nemen. Een tweede factor is de kwaliteit van de

maaien, en geen te dichte zode mogen hebben door te bemesten of het maaisel te laten liggen. De derde factor, de motivatie, hangt uiteraard nauw samen met de vorige. We zien dat veel landbouwers die een tijdlang dit beheer voeren en er ook extra op letten, na een tijdje gehecht raken aan 'hun' akkervogels. Wie de wilde plantensoorten kent, kan er eventueel rond maaien zodat ze kunnen uitbloeien en zaad vormen, of hier en daar een hoekje met rust laten. Deze finesses maken een

M&T: Wat zijn de voordelen van het toepassen van maatregelen via een agrobeheergroep?

"Het voordeel van groepswork is naast het fijne 'groepsgevoel' ook het schaalvoordeel. Zo kan het zijn dat bijvoorbeeld één landbouwer geschikt materieel heeft en/of tijd om de akkerranden van zijn collega's te maaien in de goede periode, terwijl iemand anders dan net te veel ander werk heeft. Of enkelen uit de 'club' kunnen het maaisel gebruiken voor hun vee terwijl een zuivere akkerbouwer daar niets mee kan aanvangen. Een organisatie als het ABC ECO² kan vraag en aanbod bij elkaar helpen brengen en die schaalvoordelen benutten.

Vanuit INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) is er een studie aan de gang die het effect van beheersovereenkomsten op de akkervogelpopulatie in kaart brengt. Voorlopig werden nog geen positieve effecten van de maatregelen op de aantallen vastgesteld. Dit is echter niet verwonderlijk, aangezien de eerste akkervogelmaatregelen slechts in 2009 startten. Het is bekend dat vogelpopulaties vaak met een bepaalde vertraging reageren op veranderingen in hun leefgebied, en het is dus hoogstwaarschijnlijk nog te vroeg om eventuele positieve effecten van akkervogelbeheer te kunnen opmerken." ■

AGROBEHEERGROEP LEIE- EN SCHELDEKOUTERS

Begin 2010 werd in Sint-Denijs, ten zuiden van Kortrijk, de eerste agrobeheergroep Leie- en Scheldekouters opgericht ten voordelen van akkervogels. De landbouwers legden grasstroken aan waarvoor ze een specifiek duorandenbeheer toepassen. Via de ABG wordt dit op een efficiënte manier georganiseerd. Een aantal van de maaiwerken wordt uitgevoerd door een landbouwer uit de streek die het grasmengsel als paardenvoeder gebruikt. Eénmaal per jaar bespreken de landbouwers het maaischema voor het komende jaar, tips rond het schraller wordende grasland, de monitoring van de aanwezige akkervogels ... Ze wisselen ook kennis en ervaring uit. De regiocoördinator van het ABC ECO² ondersteunt hen hierbij.

In de Kapellepolder in Assenede staat een gelijkaardig initiatief nog in zijn kinderschoenen. Ook daar willen landbouwers zich engageren om maatregelen voor het behoud van de akkervogelpopulatie in hun gebied toe te passen.

WATERBEHEER OMVAT VEEL

Waterbeheer individueel aanpakken geeft weinig resultaat. Daarom zoekt ECO² samen met groepen landbouwers naar gebiedsgerichte oplossingen.

– Elise Vandermaesen & Mathias Vanspringel, agrobeheercentrum ECO²

In het Antwerpse Wuustwezel werken we al enkele jaren rond stuwpeilbeheer. In het noorden van Limburg zoeken we samen met Watering De Dommelvallei een vervolgtraject op het aanleggen van beekranden en zetten we pilots op rond peilgestuurde drainage. In Lampernisse (West-Vlaanderen) begeleiden we landbouwers bij het herstel van het fijnmazig netwerk van private slootjes om deze weer watervoerend te maken.

Waterconservering Wuustwezel

Het waterconserveringsproject Wuustwezel startte in 2008. Het was een vervolg op een Interregproject waarbij stuwtjes geplaatst werden, maar vervolgens in onbruik geraakt zijn. Een aantal landbouwers en de gemeente wilden het initiatief terug oppikken, door een aantal stuwtjes te herstellen of te verplaatsen en het beheer ervan beter op te volgen. Hiervoor werd de agrobeheergroep Waterconservering Wuustwezel opgericht. Vandaag werken er 15 landbouwers actief mee. De landbouwers komen elk jaar samen en volgen de resultaten van het peilbeheer

op. Door het succes in Wuustwezel wordt het verhaal nu uitgebreid naar de omliggende gemeenten (Kalmthout, Essen, Brecht) en naar de Middenkempen. Werken rond water is een complex verhaal, daarom werkt de agrobeheergroep samen met verschillende partners, zoals de gemeente, de provincie, VLM, en het regionaal landschap. De EU ondersteunt de investeringen met middelen voor plattelandsbeleid.

.....

Werken rond water is een complex verhaal, daarom wordt er samengewerkt met verschillende partners.

.....

Water ophouden

Het doel van het waterconserveringsproject is om regenwater langer de kans te geven te infiltreren in de grond, om zo de grondwatertafel aan te vullen. Deze

verhoogde grondwatertafel zorgt voor een buffer, die in periodes van droogte de kans geeft aan het gewas om te overleven. In natte periodes kan het water langer bovenstrooms worden vastgehouden, waardoor stroomafwaarts minder overstromingsgevaar is. Het ophouden van het water gebeurt met behulp van kleine stuwtjes, die de agrobeheergroep in de perceelsgrachten van de landbouwer plaatst. De landbouwer kiest zelf de gewenste locatie en staat in voor het beheer van het stuwtje. De stuw is voorzien van verschillende schotten, zodat de landbouwer zelf de hoogte van het waterpeil kan instellen, afhankelijk van de weersomstandigheden en het seizoen.

Rol van de provincie Antwerpen

Maarten Vandervelpen is verantwoordelijk voor het waterschapssecretariaat van de provincie Antwerpen en coördineert het investeringsproject. "We hebben mee het overleg met de verschillende partners georganiseerd, de steunaanvraag ingediend en de overheidsopdracht voor plaatsing en levering van stuwtjes uitge-

schreven. Verder waken we over de kwaliteitseisen van het project. De provincie levert ook een belangrijke financiële bijdrage. Behalve de 20% eigen financiering prefinanciert ze de overige 80%, die gesubsidieerd wordt door Vlaanderen en de EU. Ook het Provinciaal Instituut voor Hygiëne (PIH) neemt deel aan het project. Naast het plaatsen van stuwjes worden door het PIH op enkele stuwlocaties peilbuizen geplaatst om het grondwater en het water in de perceelsgracht te meten. Het is immers belangrijk om het effect van de maatregel te bekijken. De dienst Waterbeleid neemt de analyse van de gegevens voor haar rekening. De provincie vindt het belangrijk om hierin te participeren. Eén van de principes in het

Integraal Waterbeleid is de drietrapsstrategie: vasthouden, bergen en afvoeren van water met als doel de verdroging bovenstrooms en de wateroverlast benedenstrooms (langs waterlopen) tegen te gaan. Dit type van waterconserveringsproject kan hiertoe bijdragen. We hechten ook veel belang aan het breed gedragen karakter van het project. Integraal werken betekent ook de verscheidenheid aan actoren betrekken in het project. Dat is hier zeker het geval. De landbouwsector kan een belangrijke partner zijn in het provinciaal integraal waterbeleid. We vinden het daarbij belangrijk om met de landbouwers samen te werken. In het openruimtegebied speelt landbouw een belangrijke economische en ruimtelijke

rol. Dit betekent dat zij ook heel wat invloed heeft op het watersysteem. Bij het oplossen van watergerelateerde knelpunten kan de landbouw bijgevolg een belangrijke rol spelen. Een goede samenwerking is voor ons dan ook essentieel en noodzakelijk. Daarbij moeten we als waterbeheerder steeds oog hebben voor de economisch kant van het verhaal. Zo coördineert de provincie niet enkel dit waterconserveringsproject, maar lopen elders in de provincie nog andere acties in samenwerking met de lokale landbouwers. In samenwerking met de gemeente Ravels hebben we met landbouwers een werkgroep opgericht om knelpunten in het beheer van de Aa op te lossen." ■

AGROBEHEERGROEPEN, EEN STAP VOORUIT

Het herstel van de biodiversiteit is één van de grote uitdagingen waar Vlaanderen in de toekomst voor staat. Als minister van Landbouw ben ik ervan overtuigd dat landbouwers daar een belangrijke rol in kunnen spelen. De Vlaamse overheid speelt al jarenlang op deze uitdaging in. Denk bijvoorbeeld aan de middelen die via het plattelandsbeleid worden ingezet op beheersovereenkomsten en agromilieuverbindingen. Ervaringen op het terrein tonen aan dat samenwerkingsverbanden waarbij landbouwers de handen in elkaar slaan voor het beheer van bepaalde gebieden tot meer winst voor natuur kunnen leiden, op een manier die beter inpasbaar is binnen de bedrijfsvoering. De grote meerwaarde van ECO² is tweeledig. Ten eerste wil het project agrarisch natuurbeheer in de economische sfeer brengen door een economische meerwaarde te creëren, naast de ecologische meerwaarde. Daarnaast voorziet het een professionele omkadering en begeleiding voor landbouwers om te werken rond agrarisch natuurbeheer, zowel op inhoudelijk als op administratief vlak. Ik vind het dan ook een zeer waardevol initiatief dat verdere kansen en ontwikkelingsmogelijkheden verdient. De oprichting van een agrobeheercentrum om de ABG-trajecten verder te begeleiden, zowel op organi-

© MARCO MERIENS

.....
Samenwerkingsverbanden kunnen ook voor andere maatschappelijke uitdagingen.
.....

satorisch als inhoudelijk vlak, is een zeer nuttige volgende stap van het ECO²-project. Samenwerkingsverbanden tussen landbouwers kunnen niet enkel worden ingezet voor natuur, maar voor een brede range aan maatschappelijke uitdagingen, zoals bijvoorbeeld waterbeheer, duurzaam bodembeheer, erosiebestrijding, of meewerken aan de implementatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Denk bijvoorbeeld aan de waterkwaliteitsgroepen van het Coördinatiecentrum Voorlichting en

Begeleiding duurzame Bemesting (CVBB), die bestaan uit groepen van landbouwers die samenwerken rond de waterkwaliteit in een bepaald gebied. Als minister van Landbouw wil ik onderzoeken hoe ik dergelijke samenwerkingsverbanden tussen landbouwers verdere kansen kan bieden. Het ECO²-project heeft ons hierin al heel wat nuttige inzichten bijgebracht. Begeleiding van landbouwers is noodzakelijk, zowel op inhoudelijk als organisatorisch vlak. Vorming en sensibilisering zijn essentieel. Kennisontwikkeling en innovatie zijn cruciaal, zowel praktijkgericht als fundamenteel. Er is ook nood aan monitoring op langere termijn om inzicht te krijgen in de effecten van maatregelen. In het licht van het nieuwe GLB zal ik binnen Vlaanderen de mogelijkheden voor samenwerkingsverbanden voor agrarisch natuurbeheer en andere thema's verder verkennen. De voorstellen voor het nieuwe GLB bevatten in die zin belangrijke mogelijkheden. In de huidige voorstellen worden bijvoorbeeld openingen gecreëerd voor het collectief aangaan van agromilieuklimaatmaatregelen en voor (collectieve) steun voor investeringen.

*Kris Peeters,
Vlaams minister van
Landbouw en Plattelandsbeleid*

BIOMASSA UIT BEHEERWERKEN VALORISEREN

Er is steeds meer aandacht voor het opwekken en gebruik van hernieuwbare energie. Overheden creëren een kader waarbinnen dit thema kansen tot ontwikkeling krijgt. Ze bieden ook ondersteuning voor het ontwikkelen van technologieën en het in de praktijk brengen van werkbare modellen waarbij biomassa omgezet wordt naar een energietoepassing. Ook het agrobeheercentrum kan hierop inspelen. – *Tom Van Craenem, agrobeheercentrum ECO²*

Met het agrobeheercentrum (ABC) voeren we met land- en tuinbouwers in coöperatief verband diverse werken uit, het zogenaamde agrarisch aannemingswerk. Bij veel van die werkzaamheden komt biomassa vrij. Op dit ogenblik gaat het vooral om grasachtige biomassa en hout. Met het ABC onderzoeken we hoe we aan deze biomassaströmen een meerwaarde kunnen geven.

Grasachtige biomassa

Gras en andere niet-houtige plantensoorten komen vrij bij het beheer van extensieve terreinen, het maaien van wegbermen, oeverrandbeheer ... In een vorig jaar afgeronde test voerden we 500 ton bermmaaisel afkomstig uit 7 gemeenten

af naar een biogasinstallatie. Niet-plant-aardige elementen zoals plastic, stenen en

.....

Voor het vergisten van bermmaaisel moeten het afval en de aarde nog beter uitgesorteerd worden.

.....

hout werden uitgesorteerd met een prototypezuiveringsinstallatie. Daarna werd het maaisel gemengd en verkleind met andere inputstromen. Vervolgens werd het vergist. Met het geproceerde biogas wekte men groene stroom op. Deze

test leerde ons dat verder onderzoek nodig is voor een aantal technische aspecten, zoals het beter uitsorteren van afval en het naar beneden halen van het gehalte aan aarde in het te vergisten materiaal. Andere uitdagingen zijn het op punt stellen van de hele logistieke keten, het creëren van economisch gunstige vooruitzichten voor de betrokken partners en het samenbrengen van de juiste partners. Dit jaar zijn er partijen gras afkomstig van extensief uitgebate terreinen naar de vergisting gevoerd. Daarbij hoeft geen sortering van afval te gebeuren. In een biogasinstallatie kan gras gevaloriseerd worden. We kijken ook naar andere technieken om gras om te zetten naar bruikbare energie of om het gras te gebruiken als grondstof voor het vervaar-

digen van diverse producten. We hebben dus voldoende uitdagingen.

Houtachtige biomassa

Wij hebben ook een reststroom die bestaat uit houtachtig materiaal. Ook die willen we zo nuttig mogelijk aanwenden. Het gebruik van houtsnippers en houtpellets voor de opwekking van warmte kan voor een land- of tuinbouwbedrijf interessant zijn, zeker als de olieprijs blijft stijgen. Gas- of mazoutketels worden hierbij vervangen door specifieke houtketels. In het buitenland zijn er ook tal van projecten waarbij openbare gebouwen worden verwarmd met houtsnippers. Zelfs particuliere woningen worden gegroepeerd en voorzien van warmte aangevoerd vanuit een centrale biomassacentrale. Niet zelden is het een groep van boeren die de snippers aanlevert en de centrale beheert.

Nieuwe projecten

Met de steun van 2 recent goedgekeurde projecten kan het ABC samen met partners uit binnen- en buitenland verder werken aan het hernieuwbare energieverhaal. In Limburg wil men op een verantwoorde duurzame wijze terug een economische betekenis geven aan houtige landschapselementen. Via samenwerkingsverbanden 'oogsten' we de houtkanten om ze lokaal aan te wenden voor warmteproductie. Er zullen contacten worden gelegd met overheden en (land- en tuinbouw)bedrijven om pilootinstallaties uit te bouwen voor de verwarming van, bijvoorbeeld, serres, stallen of openbare gebouwen met lokaal geproduceerde houtsnippers. Het is de bedoeling om energiecoöperaties op te richten met een gesloten kringloop, gebaseerd op zelf geproduceerde droge houtsnippers. De houtige kleine landschapselementen worden hiermee geherwaardeerd en zullen op een zodanige wijze beheerd worden dat we een verhoging van de biodiversiteit mogen verwachten. In een tweede project zal het ABC op basis van diverse energiebronnen en toepassingen onderzoeken wat nodig is om samenwerkingsverbanden te creëren omtrent energie. De interesse voor het verduurzamen van de energievoorziening, samen met een verlaging van de energiefactuur, zal de komende jaren ongetwijfeld nog toemen. Contacteer ons zeker indien ECO² een stukje van de puzzel kan zijn. ■

HOLLE WEGEN EN GRAFTEN

In het Dijleland, het ruime valleigebied van de Dijle dat zich situeert zich tussen Leuven en Brussel, onderhouden landbouwers holle wegen en graften. – *Frans Claes, agrobeheercentrum ECO²*

We zochten Rudi De Bontridder, voorzitter van de agrobeheergroep (ABG) Dijleland, op. "De steeds dikker wordende bomen en overhangende takken maakten de toegang met landbouwmachines er de voorbije jaren niet eenvoudiger op", vertelt hij. "De gemeente beperkte zich tot veiligheidsbeheer, waarbij alleen de echt gevaarlijke takken werden gesnoeid. Er zijn de laatste tijd dan ook veel spiegels van tractoren gesneuveld. Ook de erosie, waarbij door uitspoeling de zijkanalen van de holle wegen invallen, en die delen van het perceel meeneemt, is een problematiek die we met de ABG dringend moeten aanpakken," aldus nog Rudi. "In de eerste winter dat de ABG actief was, hebben we ons beperkt tot de

dringendste gevallen. Zo verwijderden we dood hout uit de holle wegen en houtkanten, werden enkele bomen teruggezet en snoeiden we laaghangende takken. Het grootste werk was echter het verwijderen van 30 Robinia's (*Robinia pseudoacacia*). Sommige waren wel 20 m hoog en hadden een omtrek van 3 m. Om het uitschieten van jonge scheuten te voorkomen, werd de stam – na het afzagen – ingesmeerd met glyfosaat. In de zomer treden we na stormweer zo snel mogelijk op om de bomen en takken die afscheuren uit de holle weg te verwijderen. In de volgende winters willen we onstabiele bomen kappen en het aanwezig hout verder verjongen. We hopen zo de holle weg te versterken en in ere te herstellen.

© FRANS CLAES

WAT WORDT ER GEDAAN?

Door het langdurig niet onderhouden van de holle wegen en houtkanten moet er in eerste instantie achterstallig beheer worden gedaan. Hierbij worden omgevallen bomen en takken uit de holle weg of de houtkant verwijderd. De volgende jaren kan er gestart worden met regulier beheer, waarbij de vegetatie in een cyclus van 10 jaar wordt afgezet. Op plaatsen waar er overhangende takken zijn wordt er al vroeger gesnoeid. Exoten

(uitheemse bomen en struiken) worden uit de houtkant verwijderd en de stammen worden behandeld tegen het opnieuw uitschieten.

Waar werken we?

Dijleland (Bertem, Kortenberg, Tervuren, Huldenberg), Haspengouw, Voeren. In de toekomst willen we uitbreiden naar het Pajottenland en de Vlaamse Ardennen.

Noodzaak

Hans Roosen van VLM schetst hoe de agrobeheergroep tot stand kwam. "Het Dijleland is een prachtige streek, met talrijke bossen, valleigebieden en open landbouwlandschappen die doorsneden worden door holle wegen en graften. De vraag om het beheer van deze holle wegen en graften structureel te organiseren, nam de laatste jaren toe. Niet alleen vanuit de landbouw zelf, maar ook bijvoorbeeld vanuit lokale natuurverenigingen en het

.....
De vraag om het beheer van holle wegen en graften structureel te organiseren, neemt toe.
.....

Regionaal Landschap Dijleland. Het initiatief werd opgenomen in het Inrichtingsproject Dijleland, een onderdeel van het Landinrichtingsproject Plateau van Moorsel. Tegelijk werd in 2008 het ECO²-project opgestart, waarin onder andere de oprichting van agrobeheergroepen nagestreefd wordt. De landbouwsector in het Dijleland bleek daarin geïnteresseerd. Door de oprichting van een agrobeheergroep kan het beheer namelijk collectief en integraal aangepakt worden

en is het efficiënter georganiseerd. Zo sluiten landbouwers individueel beheerovereenkomsten af met de VLM en storten ze de ontvangen beheervergoedingen door naar de ABG. Vanuit de ABG wordt het beheer dan jaarlijks gezamenlijk georganiseerd."

Rol van de VLM?

Roosen vertelt dat vanuit de VLM intensief wordt samengewerkt met de ECO²-medewerkers, om via het instrument van de beheersovereenkomsten tot een werkzaam systeem te komen. Dit werd via een infovergadering en bedrijfsbezoeken mee naar de landbouwers genomen. In 2011 resulteerde dit in de oprichting van een agrobeheergroep, waarin ondertussen een twintigtal landbouwers participeert. "Eens een agrobeheergroep is opgericht zorgen de veldwerkers van ECO² voor de verdere begeleiding. De bedrijfsplanner van de VLM blijft het aanspreekpunt voor de landbouw inzake beheersovereenkomsten."

Toekomstkansen?

"Agronatuurbeheer zit in de lift. Agrobeheergroepen kunnen inspelen op allerlei projecten die in de open ruimte worden opgestart. Ze kunnen hun werking verbreden en dus ook rond andere thema's werken. Een agrobeheergroep kan tevens een aanspreekpunt worden als er regionaal projecten worden opgestart. Concreet voor het Dijleland zou het uitbreiden van de bestaande agrobeheergroep kansen creëren voor de ruime regio tussen Leuven en Brussel. Voor het Dijleland kan men bijvoorbeeld nog samenwerken rond erosiebestrijding en

soortenbescherming (akkervogels of hamsters). Misschien zijn er ook kansen binnen het verhaal van de instandhoudingdoelstellingen, recreatieve netwerken, alternatieve energie (via het oogsten van houtkanten) enzovoort. Het is natuurlijk aan de landbouwers zelf om af te toetsen rond welke thema's een gezamenlijke aanpak voordelig of lonend kan zijn. Een agrobeheergroep kan hiervoor alvast een handig overlegplatform bieden." ■

Holle wegen Deze zijn veelal het resultaat van erosie door water en wind en intensieve betreding waardoor aardewegen naar hoger gelegen percelen uitspoelen. Er ontstaan schuine wanden die begroeid zijn met grassen, kruiden, struiken en bomen. Door de sterk variërende omstandigheden (schaduw, licht, nat, droog, verschillende bodemtypes) en het microklimaat dat er heerst zijn holle wegen zeer divers aan dieren en planten.

Graften Deze vind je terug op de scheiding tussen 2 percelen op een helling. Door de aanplant van heggen werd afspoelend materiaal tegengehouden. Na een tijd ontstonden hierdoor een soort terrassen met een steile rand aan de kant van de heg. Veel graften zijn verder uitgegroeid tot houtwalachtige elementen met overstaanders (oudere bomen) en hakhout.